

Ростислав Сморок,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет

Назар Олійник,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет

ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС РОЗВИТКУ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ: ВІД ЛОКАЛЬНИХ ПРАКТИК ДО ІНТЕГРАЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАУКОВИЙ ПРОСТІР

В умовах глобалізації наукового знання та трансформації сучасних систем охорони здоров'я особливого значення набуває вивчення національних моделей розвитку медицини як невід'ємної складової загальносвітового історичного процесу. Історія медицини України є унікальним об'єктом дослідження, оскільки вона формувалася на перетині різних культурних та наукових традицій (центральноєвропейської, східноєвропейської), що зумовило специфіку становлення вітчизняних клінічних шкіл.

Дослідження історії медицини в Україні вимагає комплексного підходу, що включає аналіз діяльності університетських центрів (Львів, Київ, Харків, Одеса) та їх ролі у формуванні наукової еліти Європи. Як зазначає у своїй фундаментальній праці Я. Ганіткевич [1], повернення із забуття імен українських вчених, які зробили вагомий внесок у світову науку, є критично важливим для відновлення історичної справедливості та національної ідентичності.

Особливий інтерес для світової історіографії становить феномен земської медицини як унікальної моделі надання медичної допомоги сільському населенню. О. Ціборовський [2] у своїх дослідженнях переконливо доводить, що організаційні принципи земської медицини, закладені на теренах України в другій половині XIX століття (дільничний принцип, санітарна статистика, профілактична спрямованість), випереджали свій час і мали значний вплив на подальше формування концепцій соціальної гігієни та громадського здоров'я у світі.

Вагомим внеском України у світову науку є розвиток епідеміології та мікробіології. Ф. Ступак [3] акцентує увагу на тому, що діяльність Одеського бактеріологічного інституту демонструє тісну інтеграцію українських вчених у світовий контекст ще наприкінці XIX століття, будучи другою у світі спеціалізованою науково-дослідною установою після Інституту Луї Пастера в Парижі, цей осередок став фундаментом для становлення імунології як окремої дисципліни. Саме тут було не лише успішно адаптовано передові європейські методики антирабічних щеплень, але й розроблено оригінальні стратегії профілактики особливо небезпечних інфекцій (холери, чуми, сибірки). Такий рівень наукової комунікації та експериментальної бази дозволив українським вченим стати співавторами глобальних відкриттів.

Окремим вектором дослідження є роль історії медицини як навчальної дисципліни та світоглядної основи підготовки лікаря. О. В. Шальнова-Козаченко у своїй праці підкреслює [4], що історія медицини виступає сполучною ланкою між природничо-науковими та гуманітарними знаннями. На прикладі викладання в Одеському національному медичному університеті (ОНМедУ) автор доводить, що ця дисципліна не лише формує історичну свідомість, але й розвиває клінічне мислення через аналіз еволюції діагностичних та лікувальних підходів. Важливою тезою є те, що історія медицини має викладатися не як набір хронологічних фактів, а як історія ідей та боротьби наукових поглядів, що дозволяє здобувачам зрозуміти логіку розвитку медичної науки. Цей педагогічний аспект тісно пов'язаний з деонтологічними трансформаціями. Л. Пиріг [5] акцентує увагу на виховній функції дисципліни: вивчення біографій лікарів-гуманістів та їхньої громадянської позиції сприяє формуванню високих морально-етичних якостей у здобувачів освіти, що є необхідною умовою для гуманізації сучасної медицини.

Важливо зазначити, що дослідження історії медицини України є не лише фіксацією хронології подій. Це інструмент для розуміння генезису наукових ідей, збереження інституційної пам'яті та прогнозування розвитку галузі. Інтеграція українського історико-медичного нарративу в міжнародний контекст дозволяє збагатити світову історіографію новими фактами про боротьбу з пандеміями, розвиток хірургії та організацію охорони здоров'я. Історія медицини України є невід'ємним та самобутнім компонентом загальноєвропейської наукової спадщини, який потребує системного переосмислення поза ідеологічними нашаруваннями минулого. Комплексний аналіз засвідчує, що вітчизняні клінічні школи та організаційні моделі, зокрема феномен земської медицини та діяльність бактеріологічних інституцій, розвивалися у тісному діалектичному взаємозв'язку з провідними західними науковими трендами, часто випереджаючи їх у питаннях профілактики, соціальної гігієни та епідеміології. Важливим підсумком є обґрунтування виняткової методологічної ролі історико-медичного знання у системі сучасної вищої освіти, де воно виступає не лише інструментом збереження інституційної пам'яті, але й фундаментальною основою для формування клінічного мислення та високих деонтологічних стандартів майбутнього фахівця. Таким чином, подальша інтеграція здобутків українських вчених у сфері охорони здоров'я у міжнародний історичний дискурс є необхідною умовою для реконструювання об'єктивної та цілісної картини еволюції світової медичної науки.

Список використаних джерел

1. Ганіткевич Я. Історія української медицини в датах та іменах. Львів, 2004. 368 с.
2. Ціборовський О. На варті здоров'я: історія становлення соціальної медицини і охорони громадського здоров'я в Україні. Міністерство охорони здоров'я України. Український інститут стратегічних досліджень. Київ : Факт, 2010. 431 с.

3. Ступак Ф. Я. Історія медицини. Видання 4-е виправлене і доповнене. 2020. 176 с.

4. Шальнова–Козаченко О. В. Історія медицини як наука та предмет викладання у світі, в Україні та в ОНМедУ: вступна лекція з курсу «Історія медицини». *Медична освіта*. 2011. № 1. С. 20–28.

5. Пиріг Л. А. Медицина і українське суспільство. К., 1998. 472 с.